

Boekbesprekingen

Wilde zwijnen. G. Groot Bruinderink & J. Dekker (red.), 2010. KNNV Uitgeverij & Zoogdiervereniging, Zeist. ISBN 978 90 5011 328 1. Prijs € 19,95; voor KNNV-leden € 17,95. Te koop in de boekwinkel en via www.knnuitgeverij.nl

Wild zwijn. Als er één diersoort in Nederland is dat bij iedereen emoties oproept is het wel ons eigen wilde varken. Bemind door velen om zijn bijzondere voorkomen, de schattige biggetjes of de smaak van het vlees.

Bewonderd door velen om zijn aanpassingsvermogen, zijn slimheid en zijn kracht. Maar ook gevreesd vanwege de landbouwschade, aanrijdingen met auto's en omgewoelde tuinen. En last but not least geliefd, omdat het Wilde zwijn een sleutelsoort in veel Nederlandse ecosystemen is: door haar gewroet in de bodem worden belangrijke processen op gang gebracht. Het werd hoog tijd dat van dit bijzondere dier eens een nuchter boek zou verschijnen dat naast de verhitte krantenkoppen gelegd kan worden. En dit boek is er nu.

Het boek bestrijkt in ruim 100 pagina's heel veel facetten van het zwijn: de verspreiding in Nederland, de ecologie, populatiedynamiek, ziekten en schade. De informatie in de verschillende hoofdstukken is feitelijk en over het algemeen overzichtelijk weergegeven. Een grote meerwaarde is dat de auteurs niet voorbij zijn gegaan aan de emoties die het zwijn oproept. Dat hebben ze gedaan door in aparte kaders zes mensen aan het woord te laten die op soms zeer verschillende manieren tegen het Wild zwijn aankijken. Hierdoor zijn zes integere portretten ontstaan waarin verschillende zienswijzen worden opgetekend zonder dat de auteurs daar hun eigen mening over geven. Vooral de opinies van Gerrit Jan Spek (faunabeheerder), Volker Repelaer (landgoedeigenaar) en Marcel Vossestein (kritische beschouwer van het faunabeleid op de Veluwe) zijn zeer lezenswaardig. Deze geven voor de minder ingevoerde lezer een prachtig inzicht waarom het zo moeilijk is om onze populaties Wild zwijn goed te beheeren. In de schaarse gevallen dat partijen het ecologisch inhoudelijk eens zijn, ligt er wel een praktisch of emotioneel argument op de loer om het toch met elkaar oneens te zijn.

Het boek bevat een goed overzicht van wat er bekend is over het Wilde zwijn. Helaas is het niet met een vlotte pen geschreven. Er staan veel wetenschappelijk getinte zinnen in zoals 'Ook de verdeling van aanrijdingen over de dag heeft twee pieken, tussen 6 en 8 uur en tussen 22 uur en middernacht', waar 'Wilde zwijnen worden vooral tussen 6 en 8 uur 's ochtends en tussen 22 uur en middernacht aangereden' meer voor de hand ligt. Iets te vaak worden wetenswaardigheden herhaald (bijvoorbeeld dat in mastrijke jaren de reproductie toeneemt) en soms komt de tekst niet overeen met de figuren. Zo wordt vermeld dat de 'verloofing' van de Veluwe heeft geleid tot een aantrekkelijker leefgebied voor het Wilde zwijn (wat ik ook denk), maar uit de begeleidende figuur op p. 61 valt het tegenovergestelde op te maken: hier staat dat beukenopstanden opvallend weinig door het Wilde zwijn worden bezocht. Wellicht kan dat verklaard worden doordat dit op dagwaarnemingen is gebaseerd (en dat de zwijnen 's nachts wel de beukenpercelen intrekken), maar deze presentatie roept wel vragen op. Het boek levert desalniettemin een schat aan informatie. Zo beschrijft het helder de terugkeer van het Wild zwijn in de loop van de twintigste eeuw, nadat in 1826 het laatste exemplaar in Nederland was geschoten. Eigenlijk is het moeilijk denkbaar dat een soort die nu op zoveel plekken aanwezig is, ooit helemaal uit Nederland verdwenen is geweest. Ook biedt de uiteenzetting over landbouwschade stof tot nadenken: er is een onevenredige aandacht in de media voor zwijnenschade want de feiten liegen er niet om: minder dan één procent van alle landbouwschade door wilde dieren in Nederland is veroorzaakt door Wilde zwijnen.

Juist omdat al deze informatie nu eens bij elkaar in een boek is gepubliceerd kan en zal het een bouwsteen zijn voor het toekomstige beleid en beheer van het Wilde zwijn in Nederland. Want dat dit noodzakelijk is erkennen ook de auteurs. In hun afsluitende hoofdstuk maken ze duidelijk dat het huidige faunabeheer voor een deel op onterechte aannames berust en op een nieuwe leest moet worden geschoeid. Ook breken ze een lans voor het accepteren (en beheeren!) van Wilde zwijnen in grotere delen van Nederland. Hoewel het Wild zwijn voor veel tegengestelde emoties zal blijven zorgen is dit boek wel een klein zetje voor een veel nuchterder benadering van dit prachtige dier in Nederland. En dat is vooral in politieke en beleidsmatige zin broodnodig.

Robert Ketelaar

De steenmarter. Sim Broekhuizen, Dick Klees en Gerard Müskens. 2010. KNNV Uitgeverij & Zoogdiervereniging. ISBN 978 90 5011 335 9. 112 p. Prijs: € 19,95. Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnuitgeverij.nl

In een fraai boekje schetsen de steenmarterdeskundigen Sim Broekhuizen, Dick Klees en Gerard Müskens het intrigerende en turbulente leven van de Steenmarter in Nederland. Meer dan 25 jaar onderzoek wordt helder samengevat in 112 pagina's. In korte heldere hoofdstukken komen alle aspecten van het leven van de Steenmarter aan bod en wat wij daar als mens van merken. Het gedrag van het dier en de variatie daarin maakt een belangrijk deel uit van het boek. De auteurs beschrijven o.a. de voortplanting, het zoeken naar een nieuw leefgebied door de jongen en het gebruik van dagrustplaatsen. Deze informatie wordt rijkelijk voorzien van figuren en vergeleken met de resultaten van andere (buitenlandse) onderzoekers. Interessante informatie, maar het is jammer dat de figuren vaak te moeilijk zijn of te klein afgedrukt.

Veel aandacht besteden de auteurs aan de spectaculaire terugkeer van de Steenmarter in Nederland. In de jaren zeventig werd nog gevreesd voor het uitsterven van de soort, terwijl 40 jaar later de soort Nederland in rap tempo koloniseert. Naar de dieper liggende oorzaak blijft het gissen, maar het gaat de Steenmarter tegenwoordig voor de wind.

Deze toename is goed nieuws voor de soort, maar de toename leidt er ook toe dat Steenmarters steeds vaker in conflict komen met mensen. De schade aan auto's of overlast op zolders of systeemplafonds kan ernstige vormen aannemen.

De auteurs geven duidelijk aan waar, waarom en wanneer de problemen ontstaan en dat de problemen vaak tijdelijk zijn. Veel vaker, bijna altijd, geeft de aanwezigheid van Steenmarters geen overlast en blijkt het een intelligent dier dat weet te overleven in een uitdagende omgeving. Straten worden bijvoorbeeld niet zomaar overgestoken, maar pas nadat er uitgebreid naar links en rechts gekeken is.

De laatste twee hoofdstukken over het 'nut' van de Steenmarter en de Steenmarter als 'huisdier' zijn overbodig en doen een beetje afbreuk aan het boek. Veel beter zou het zijn geweest als kort aandacht was besteed aan de wettelijke mogelijkheden om maatregelen te nemen bij overlast van Steenmarters en te ver-

melden dat gemeenten verplicht zijn bij overlast advies te geven. De foto's in het boek tenslotte zijn prachtig en tonen de Steenmarter in wel heel aantrekkelijke poses. Het boek is goede reclame voor de Steenmarter en zal hopelijk bijdragen aan een betere reputatie van de soort!

Maurice La Haye

Filmbesprekingen

Gedragen door de wind. Kwade Hoek, Goeree. Rolf Roos. 2010. DVD, Stichting Natuurmedia, Amsterdam. Prijs: € 10,45 (incl. verzendkosten). Te bestellen door overboeking op giro 7708188 van NatuurMedia, Amsterdam, o.v.v. 'DVD Goeree' of via www.natuurmedia.nl

In deze documentaire van 27 minuten wordt een sfeerbeeld opgeroepen van een groeiend kustgebied onder de rook van Europoort, dat buiten de Deltawerken is gebleven. Met de beheerder wandelen we mee door het gebied van kustlijn tot binnenduin.

In de 18e eeuw liepen hier nogal eens schepen vast, waar het gebied zijn naam aan te danken heeft. Net als op de Waddeneilanden zorgen zandbanken overspoeld met slib voor aangroei van kwelders (in de film wordt niet gesproken over schorren), die weer de basis vormen voor groen strand. Het bord dat wijst op het 'Noordzeestrand Goedereede' is weggehaald: badgasten verwachten gele stranden en zullen die hier niet vinden. Wel kunnen hier bijzondere soorten, zoals Zeeaster, Zeeraket, Heemst en Aardbeiklaver gevonden worden, die leven op de grens van zoet en zout.

Door zijn aangroei past het gebied zich aan aan mogelijke zeespiegelrijzing en zal dus niet te lijden hebben van klimaatverandering. Wel laat de film diverse zuidelijke soorten zien: een verandering die wordt toegeschreven aan klimaatverandering. Zo zien we onder meer Zeevenkel, Zeewolfsmelk en Zeealant en ook Kleine zilverreigers, een Wespspin en Flamingo's.

De Bruine kiekendief is titeldrager en deze vogel is dus veel in beeld met al zijn gedragingen. Ook andere roofvogels krijgen veel aandacht. De film springt door de seizoenen; de wolk spreeuwen die van de duindoornbessen geniet, komt meerdere keren voor. Fraai wordt stilgestaan bij de zeldzame Schorzijdebij en de zich als koekoek gedragende Schorviltbij.

De film geeft een beeld van een gebied dat 'ruig en rijk' en 'wild en stil' is en daarmee noch te lijden zou hebben van schepen en industrie van Europoort noch van (surfende) recreanten. Het gebied groeit spontaan en krijgt daarvoor de ruimte; over eventuele beheermaatregelen krijgen we niets te horen of te zien. Maar dat is ook niet de bedoeling: de beelden met toelichtende ingesproken tekst laten de kijker genieten van dit fraaie gebied. En zetten zeker aan de Kwade Hoek zelf te bezoeken!

Isa Schimmel

Weemoed & Wildernis; Tiengemeten van landbouw naar natuur 1996-2009. Digna Sinke. 2010. Film looptijd: 88 minuten. Nog te zien in o.a. Brussel, Harderwijk en Tiengemeten, zie www.mokumfilm.nl.

Dit voorjaar komt de film waarschijnlijk ook uit als DVD.

Tiengemeten ligt in het Haringvliet, even ten zuiden van Rotterdam, en is zo'n 1000 hectare groot. Het eiland is ooit op de zee veroverd en door mensen omgevormd tot vruchtbare landbouwgrond. In de jaren 1990 werd besloten om van Tiengemeten weer wilde natuur te maken. Het maken van de plannen, het vinden van vervangende bedrijven voor de boeren en het vinden van financiering namen tien jaar in beslag. In 2006 werd begonnen met de herinrichting van het eiland. Asfaltwegen werden weggehaald, kreken werden gegraven, bomen werden gerooid en nieuwe bomen werden geplant, dijken werden opgehoogd of juist afgegraven. Daardoor zijn nu drie deelgebieden te onderscheiden, met als prachtige namen Weemoed, Weelde en Wildernis.

Over een periode van 13 jaar volgde de filmmaakster de veranderingen in het landschap van Tiengemeten, terwijl ze ook terugblijkt op de ingrijpende veranderingen in haar eigen leven.

Wie verwacht een film te zien met een compleet beeld van de veranderingen op Tiengemeten, inclusief veel mooie beelden van de huidige rijkdom aan vogels, komt bedrogen uit. Wel schetst de film een heel persoonlijk en indringend beeld over hoe wij in Nederland met ons land omgaan. Het uiteindelijke thema van de film is dan ook tijdelijkheid en vergankelijkheid, zoals in de aankondigingen is te lezen.

Op het 28ste Festival International du Film d'Environnement in Parijs heeft deze film de prijs van Beste Documentaire gewonnen. Terecht, het is een zeer bijzondere film geworden, een film die aan het denken zet.

Begin september ging de film in Nederland in première. Tot eind maart 2011 is de film, vaak in aanwezigheid van de filmmaakster, nog op diverse plekken te zien. Warm aanbevolen, zeker voor iedereen die al eens dit zo bijzondere eiland heeft bezocht of dat dit jaar eindelijk eens gaat doen.

Bart van Tooren

Vragen en mededelingen

Fotografen gezocht:

Project NL in Beeld

De laatste decennia is er erg veel veranderd in het Nederlandse landschap en de volgende decennia zal dat proces zich nog sneller voltrekken. Je kunt die veranderingen vastleggen door het landschap met enige regelmaat te fotograferen. De stichting Saxifraga (www.saxifraga.nl) wil nu het project NL in Beeld starten. De bedoeling is om van elk kilometerhok in Nederland ten minste drie foto's te maken volgens een gestandaardiseerde methode. Deze verzameling foto's zal het mogelijk maken om kwanti-

tatief vast te stellen hoe het Nederlandse landschap er nu uit ziet. Alle foto's zullen op een website geplaatst worden en zijn voor iedereen toegankelijk en vrij te gebruiken. Voor dit project zijn veel fotografen nodig. Iedereen die een camera kan hanteren, kan aan dit project meedoen. Er is een protocol opgesteld en er zijn digitale topografische kaarten van 1 : 25.000 beschikbaar.

Inlichtingen Jan van der Straaten, saxifraga@planet.nl